

## Philosophy of International Space Law: Conceptual Horizons of a Problem Field

UDC: 17:341 (524)

DOI: 10.15421/172260

**Shevtsov Serhii**Dr.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0002-2187-5936>, [ulysses1967@gmail.com](mailto:ulysses1967@gmail.com)*Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)*

### Abstract

**Actuality** of the topic is due to the need to develop the philosophical foundations of international space law, which differ significantly from the theory of international space law by their own meta-theoretical status. **The goal** is to articulate the vision of the philosophy of international space law as a handmaiden or meta-theoretical foundation of international space law and outline its scope.

**The results** of the study are the separation of the theory and philosophy of international cosmic law and the demonstration of its following meta-theoretical foundations: first, the philosophy of law and the philosophy of international law as paradigmatic praxeological, second, the concept of cosmic man (homo cosmicus) as a philosophical and anthropological, third, the ideas of the communicative mind of K.-O. Apel and Y. Habermas, the responsibility of H. Jonas, the justice of J. Rawls as axiological, fourthly, cosmicity, holisticity, synergy as a worldview, fifthly, ecological imperatives in the form of maxims as existential-prognostic.

**The conclusions** show that the theory and philosophy of international space law have different subject fields: if the first is aimed at the description, analysis, interpretation of key concepts of international space law, then the second considers it as a cultural and ontological phenomenon that arises under the influence of certain existential and axiological challenges, correlates with the transcendental goals of culture, is based on the image of man as a cosmic being, goes back to current modern concepts of praxeological orientation. It has been found that the scope of the philosophy of international space law is established by a number of sections: the first is a paradigmatic one, which sets the conceptual conditions for the formation of this field of scientific knowledge; the second is philosophical and anthropological, where the idea of a cosmic human symbolizes the basic intuition, as well as the direction of humanity's development in the future; the third is axiological, since it is impossible to solve complex legal relations between different states – subjects of space activity outside of the value dimension; the fourth is worldview, where the intuitions of cosmicity, holisticity, and synergy are decisive; the fifth is existential and prognostic, since the assimilation of space has a universal character and bears responsibility for the future.

**Keywords:** praxeology, homo cosmicus, communicative mind, responsibility, justice, cosmicity, holistic, synergetic, caring

**Citation:** Shevtsov, S. (2022). Philosophy of International Space Law: Conceptual Horizons of a Problem Field. *Grani*, 25(5), 47-52. <https://doi.org/10.15421/172260>

## Філософія міжнародного космічного права: концептуальні горизонти проблемного поля

**Шевцов Сергій***Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)*

### Анотація

**Актуальність** теми обумовлена необхідністю розробки філософських підвалів міжнародного космічного права, які суттєво відрізняються від теорії міжнародного космічного права власним метатеоретичним статусом. **Метою** є артикуляція бачення філософії міжнародного космічного права у якості служниці або метатеоретичного підґрунтя міжнародного космічного права та окреслення її предметного кола.

**Результатами** дослідження є відокремлення теорії та філософії міжнародного космічного права і демонстрація її наступних метатеоретичних підвалів: по-перше, філософії права та філософії міжнародного права у якості парадигмальних праксеологічних, по-друге, концепту людини космічна (homo cosmicus) як філософсько-антропологічної, по-третє, ідей комунікативного розуму К.-О. Апеля й Ю. Габермаса, відповідальності Г. Йонаса, справедливості Дж. Ролза як аксіологічної, по-четверте, космічності, холистичності, синергійності у якості світоглядної, по-п'яте, екологічні імперативи у вигляді максим як екзистенційно-прогностичної.

У **висновках** наведено, що теорія та філософія міжнародного космічного права мають різні предметні поля: якщо перша спрямована на опис, аналіз, тлумачення ключових понять міжнародного космічного права, то друга розглядає його як культурно-онтологічний феномен, який виникає під впливом певних екзистенційно-аксіологічних викликів, співвідноситься з трансцендентними цілями культури, базується на образі людини як космічної істоти, сходиться до актуальних сучасних концепцій праксеологічної спрямованості. З'ясовано, що предметне коло філософії міжнародного космічного права встановлює низка зрізів: перший – парадигмальний, який задає концептуальні умови становлення цієї галузі наукового знання; другий – філософсько-антропологічний, де ідея людини космічної символізує основну інтуїцію, а також спрямованість розвитку людства у майбутньому; третій – аксіологічний, оскільки поза ціннісним виміром неможливо розв'язувати складні правові стосунки між різними державами – суб'єктами космічної діяльності; четвертий – світоглядний, де інтуїції космічності, холистичності, синергійності є визначальними; п'ятий – екзистенційно-прогностичний, оскільки засвоєння космосу має загальнолюдський характер і несе відповідальність перед майбутнім.

**Ключові слова:** праксеологія, людина космічна, комунікативний розум, відповідальність, справедливість, космічність, холистичність, синергійність, турботливість

**Цитування:** К Шевцов С. Філософія міжнародного космічного права: концептуальні горизонти проблемного поля. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2022. Том 25. №5. С. 47-52. <https://doi.org/10.15421/172260>

Стаття надійшла / Article arrived: 14.09.2022

Схвалено до друку / Accepted: 24.10.2022

**Вступ.** Філософія міжнародного космічного права, з одного боку, є складовою філософії міжнародного публічного права і маніфестує собою певні виклики, узагальнення, які відбуваються протягом останніх шести десятиріч у сфері міжнародного космічного права. З іншого боку, казати про філософію міжнародного космічного права як цілісну галузь наукового знання ще зарано, скоріше йдеться про сукупність певних інтелектуальних розвідок у цьому напрямку, досліджень, які мають певний міждисциплінарний характер на перетині філософії права, практичної філософії, філософської антропології, філософії техніки, космічної філософії. Тому хотілось би здійснити певний внесок у концептуалізацію її статусу та предметного поля.

**Ступінь наукової розробленості.** Сукупність публікацій пов'язаних з філософією міжнародного космічного права можна розділити на низку блоків.

Перший блок пов'язаний з тим, що міжнародне космічне право як таке є складовою частиною міжнародного публічного права. Спочатку деякі видання, які стосуються останнього (Besson, & Tasioulas, 2010; Репецкий, & Гутник, 2017). Далі, видання, які безпосередньо мають відношення до міжнародного космічного права. І тут у першу чергу позначу збірку «International Space Law: United Nations Instruments», де містяться договори ООН, принципи та резолюції Генеральної Асамблеї, які стосуються міжнародно-правових аспектів засвоєння космосу. Монографії, у яких досліджуються проблеми глобального космічного уряду у контексті концепції сталого розвитку – The UN Agenda 2030 (Kerkonian, 2018), конфлікти у космічному просторі та правові підстави їх подолання (Manoli, & Nabchi, 2018), У 2019 р. вийшла стаття В. Галунько, в якій він досліджує минуле та міркує над майбутнім міжнародного космічного права (Halunko, 2019).

Другий блок стосується досліджень, які спрямовані від певної правової реальності у космічній сфері (непрості взаємовідносини між космічними державами, космічне сміття, шпигунство у сфері космічних технологій тощо) до філософських узагальнень, які так чи інакше неминуче виникають. Вважаю важливою статтю Х. М. Філью «Чому філософія міжнародного космічного права?» (Filho, 2013), в якій він стверджує, що на межі XX–XXI ст. міжнародне право активно засвоює простір філософії (М. Г. Лозано, С. Бессон, Дж. Тасіулас, П. Б. Каселла, М. Коскенніємі, А. Лейбовіц, М. Дельмас-Марті, М. Лачс, О. Шачтер тощо), але філософські розвідки у межах міжнародного космічного права значно уступають (М. Лачс, К. Саган, Я. Броунлі, Б. Ченг, В. Рагтебер тощо). Виходячи з цього, він намагається відповісти на низку пов'язаних між собою питань: чому філософія?, чому філософія права?, чому філософія міжнародного права?, і нарешті, чому філософія міжнародного космічного права? Також бразильські правознавці Д. де О. Аргельєс, Р. Ф. Пальма, Р. А. Г. С. Аредес, досліджуючи доктринальну генезу міжнародного космічного права у період Холодної

війни (Arguelhes, Palma, Arêdes, 2019) торкаються й історико-філософських витоків проблеми. Люксембурзький фахівець у галузі космічного права Н. Вурт у власній магістерській праці досліджував питання космічної етики у сфері міжнародного космічного права (Wurth, 2019). О. Цірковіч міркує над наступним етапом розвитку міжнародного права, яке стосується саме питань засвоєння космосу (Cirkovic, 2021). Що стосується вітчизняного досвіду, то в Україні існує фахове видання «Advanced Space Law», засноване Міжнародною спільнотою філософії та космології та Науковим інститутом публічного права, на сторінках якого періодично з'являється філософська проблематика у контексті правових питань (Halunko, & Didenko, 2019; Soroka, 2021).

Третій блок – видання, які походять від суто філософської проблематики практичного характеру (етичні питання справедливості, відповідальності, взаємодії тощо) до їх застосування у правових колізіях міжнародного засвоєння космосу. У якості прикладу можна навести, як і позначено вище статтю Х. М. Філью (Filho, 2013), а також статтю Д. Лігора та Л. Дж. Метьюза, в якій вони ставлять питання, яким чином теорія справедливості Дж. Ролза може сприяти становленню космічного уряду (Ligor, & Matthews, 2022).

Четвертий блок, пов'язаний з працями, які торкаються питань науково-технологічного засвоєння космосу, космологічної еволюції і виходять на те, що можна назвати аксіологічною складовою філософії міжнародного космічного права. Канадський вчений Дж. Н. Нільсен у 2011 р. опублікував «Моральний імператив засвоєння людством космосу» (Nielsen, 2011), а у 2015 р. – «Науковий імператив засвоєння людством космосу» (Nielsen, 2015). Також відмічу низку колективних монографій: «Космос і культура: культурна еволюція у космічному контексті» (Dick, & Lupisella, 2010), «Археологія, антропологія, міжзіркова комунікація» (Vakoch, 2014), «Початок та кінець: значення життя у космологічній перспективі» (Vidal, 2014) а також статей: «Космічна еволюційна філософія та діалектичне наближення до технологічної сингулярності» (Last, 2018), «Космос як моральна інституція» (Karcher, 2020) тощо.

Українська думка тут має власний простір у вигляді наукового журналу «Philosophy and Cosmology», що існує з 2014 р., завдяки старанням О. Базалука та його дослідженням у галузі питань філософії космосу, космології та еволюції людства (Базалук, 2022). На сторінках видання є достатньо публікацій, які певним чином створюють підґрунтя філософії міжнародного космічного права, які торкаються різних проблем: онтологічних (Vladlenova, & Kalnytskyi, 2022; Pylypenko, & Ivashchenko, 2022), етичних (Muliarchuk, 2021), філософсько-антропологічних (Mozgin, 2020), філософсько-політичних (Vashkevich, & Timashova, 2021), державно-правових (Krichevsky, & Udartsev, 2019), глобальної космічності людства (Krichevsky, 2018; 2019), правових питань використання штучного інтелекту в космосі (Soroka, Danylenko, & Sokiran,

2022), прогностичних (Krichevsky, 2017; Kerkonian, 2018; Last, 2018; Krichevsky, Udartsev, 2019; Mozgin, 2020; Vashkevich, Timashova, 2021) тощо. Окремо хотів би позначити філософсько-освітні розвідки у контексті сучасних космологічних уявлень (Bazaluk, 2010; Поліщук, 2014)).

Отже, виходячи з позначеного абриса публікацій, метою статті є артикуляція бачення філософії міжнародного космічного права у якості служниці або метатеоретичного підґрунтя міжнародного космічного права та окреслення її предметного кола.

**Результати дослідження.** Перш за все необхідно розмежувати філософію та теорію міжнародного космічного права, тому що, на мій погляд, це два різні боки, які встановлюють епістемологічний фрейм міжнародного космічного права. Теорія міжнародного космічного права займається описом, аналізом, плуменням, усвідомленням того, концептуально-поняттєвого апарату, який належить міжнародному космічному праву. Для цього вона застосовує існуючі напрацювання правової аргументації, юридичної семантики й герменевтики. І це дуже важливо, оскільки саме у теорії міжнародного космічного права знаходять узагальнення, які торкаються вирішення конкретних проблем, правових колізій, які так, чи інакше виникають між державами під час засвоєння космосу. При цьому, теорія міжнародного космічного права має свій власний концептуальний апарат, методологічні можливості тощо. На цьому тлі філософія міжнародного космічного права бере на себе дещо інше – метатеоретичну – функцію, оскільки міжнародне космічне право вона розглядає як культурно-онтологічний феномен, генеза якого відбувається, по-перше, у конкретних історичних умовах і тут є важливими ті екзистенціально-аксіологічні виклики, які сприяли його появі; по-друге, по відношенню до певних фундаментальних цілей розуму (свобода, справедливість, добро, благо, щастя, істина тощо), які встановлюють, за висловом І. Канта, трансцендентний горизонт культури, якого не можна досягти назавжди, але якого завжди треба прагнути, оскільки він – запорука існування людства; по-третє, базуючись на певному образі людини як космічної істоти (*homo cosmicus*); по-четверте, у горизонті інших теорій й концепцій, які так чи інакше обумовлюють існування міжнародного космічного права (наприклад, теорія комунікативної дії Ю. Габермаса, теорія справедливості Дж. Ролза, принцип відповідальності Г. Йонаса, екзистенціальні розробки М. Бубера, М. Гайдеггера, К. Ясперса тощо). Окреслені обставини демонструють відмінність між теорією та філософією міжнародного космічного права. Остання виконує функцію служіння, оскільки допомагає міжнародному космічному праву з'ясувати власні культурно-онтологічні горизонти. Тому важливо надати певну розмітку предметного поля філософії міжнародного космічного права, яка складається з низки зрізів.

Перший зріз – *парадигмальний*, який охоплює ті філософсько-теоретичні засади, що концептуально

обумовлюють виникнення й існування філософії міжнародного космічного права. І тут уявляється плідним звернутись, з одного боку, до практичної філософії, яка через проблематику справедливості, добра та зла визначає праксеологічні межі існування, а з іншого, до філософії права, і зокрема філософії міжнародного права, оскільки засвоєння космосу стосується долі всього людства і не може належати одній окремій державі.

Якщо пригадати, з одного боку, Аристотеля з його розподілом знання на теоретичне (знання заради знання), практичне (знання заради дії), поетичне (знання заради творчості), а з іншого, – І. Канта і його ключові питання: що я можу знати?, на яке відповідає теоретична філософія, що я повинен робити? – предмет практичної філософії, на що я можу сподіватись?, чим займається релігія, то філософія міжнародного космічного права, дійсно, парадигмально має у власній основі практичну філософію і ту її частину, яка пов'язана з філософією права й філософією міжнародного права. Питання, які входять до кола практичної філософії – що таке благо?, що таке справедливість?, що таке законність, правосуддя? – мають відношення і до філософії міжнародного космічного права, де отримують власний ракурс: що собою являють благо й справедливість у горизонті засвоєння космосу?; яким чином спрямовувати дії різноманітних (державних та приватних) учасників космічних програм, щоб засвоєння космосу було справедливим і служило благу людства?

Існування й розвиток філософії міжнародного права наочно демонструє, що міжнародно-правові акти не можна редукувати до певних суто прагматичних дій, рішень, постанов, оскільки вони містять у собі певні аксіологічні принципи, цілепокладання, екзистенціальні комплекси (подолання бідності, голоду, відчуженості, збереження навколишнього середовища) тощо. Тому філософська думка є життєво необхідною для розуміння процесу народження, прийняття, застосування й оцінки ефективності норм міжнародного права. Тут необхідно враховувати низку аспектів: по-перше, певні *історичні обставини* еволюції міжнародно-правової думки; по-друге, *соціокультурні умови* відносин між суспільством та окремими людьми та між окремими суспільствами; по-третє, ціннісні установки, які артикулюються або формуються під час міжнародних перемовин; по-четверте, *телеологічний вимір* міжнародних перемовин, пов'язаний з маніфестацією певних цілей та засобами їх досягнення; по-п'яте, *логічна складова* правових понять й норм, де у межах юридичного формалізму є проблема редукування права до певних норм, не звертаючи уваги на їх справедливість чи, навпаки, несправедливість, по-шосте, *екзистенціальний характер* міжнародного права, де артикулюється конкретна взаємна співбуттєвість міжнародних відносин, що ґрунтується на максимі «золотого правила»: роби по відношенню до інших так чином, як би ти хотів, щоб вони чинили з тобою. Екзистенціальний характер міжнародного

права найбільш яскраво розкривається у вирішенні таких глобальних проблем людства, як міжнародний тероризм, екологічна криза, загроза пандемій, незаконне переміщення людей через державні кордони, поширення порушень прав людини тощо, які потребують співпраці держав. Вказані аспекти, яких торкається філософська думка, можна виразити фразою про те, що філософські міркування про сучасне міжнародне право взагалі та міжнародне космічне право зокрема є багатограним досвідом з розшифрування нашого складного часу.

Другий зріз – *філософсько-антропологічний*. Справа у тому, що міжнародне космічне право як феномен, що виник у 60-ті рр. XX ст. базується на певному образі людини. Якщо антична філософія містить у собі образ людини розумної (*homo sapiens*), середньовічна – образ особистості та гріховності людини (*persona*, *homo peccatorius*), філософія Нового часу – образ людини-ремісника (*homo faber*), то сучасність відкриває нам суттєво інший образ – людину космічну (*homo cosmicus*), яка долає не лише етнічні, національні, державні, а й земні межі і прямує у Всесвіт.

Теоретичне та практичне засвоєння космосу неможливо поза ідеєю космічної людини (*homo cosmicus*), а також космічного людства (*cosmic humanity*), становлення яких вже буде відбуватись у принципово інших координатах, а саме – «Земля – Всесвіт». Цією проблематикою займаються не лише письменники-фантасти (А. Азімов, О. Беляєв, Р. Бредбері, Г. Веллс, І. Єфремов, А. Кларк, С. Лем, Д. Сіммон тощо), хоча їм, безумовно, належить тут пальма першості, а й сучасні філософи – О. Базалук, В. Мозгін, С. Кричевський тощо.

Скажімо, на думку С. Кричевського, «космічна» людина являє собою наступний етап еволюції «земної» людини розумної, яка, по-перше, усвідомлює власне призначення, має певну мотивацію, готова летіти у Всесвіт, існувати поза межами Землі; по-друге, народилася і здатна жити поза Землею; по-третє, постійно перебуває у космосі. Така людина проходить чотири стадії власної еволюції. Перша – *«космічний мрійник, що мешкає на Землі»* – він тут народився, але усвідомлює власне космічне призначення, прагне летіти у космос та жити поза Землею. Друга – *«космонавт з Землі»* – той, хто народився тут, усвідомлює власне космічне призначення, здійснює польоти у космос, здатен жити поза межами земної кулі, але повертається на Землю. Третя – *«народжений поза Землею»* – він зачатий та народжений у космосі, здатен там постійно жити у космічних поселеннях людей, літати до Землі та повертатись назад. Четверта – *«ідеальна, абсолютна космічна людина»* – той, хто народився, соціалізувався, адаптувався, реалізувався та прожив все життя поза Землею у спільнотах людей в космічних поселеннях у навколоземному космічному просторі, на Місяці, Марсі тощо (Krichevsky, 2020, p. 34).

Третій зріз – *аксіологічний*. Засвоєння космосу і в науково-технічному, і в міжнародно-правовому сенсі

стикається з певними викликами, які мають ціннісний характер. Про це свідчить існуюча законодавча база – «Декларація правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору», «Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла» тощо. Ці нормативно-правові документи містять такі ціннісні концепти як «відповідальність», «співробітництво», «взаємодопомога», «добробут», «інтереси людства» тощо, над якими міркують різні праксеологічні напрямки сучасної філософії – комунікативна філософія (К.-О. Апель, Ю. Габермас), філософія відповідальності (Г. Йонас), філософія справедливості (Дж. Ролз) тощо. І таким чином проблематика міжнародного космічного права може бути вписаною у сучасний філософсько-праксеологічний дискурс.

Четвертий зріз – *світоглядний*. Міжнародне космічне право як сучасний феномен занурено у певну світоглядну ситуацію, яка має низку ознак. По-перше, космічність, яка пронизує діяльність не лише вчених (В. Вернадський, К. Ціолковський, О. Чижевський), а й філософів (П. Тейяр де Шарден), митців (К. Малевич, М. Чюрльоніс), композиторів (О. Скрибін, І. Стравінський). По-друге, холистичність, де ідея цілісності розкривається як органічне поєднання множинності, на тлі якого можуть виникати нові якості. По-третє, синергійність, оскільки у сучасному світі увага приділяється вірогідним, випадковим процесам, які впливають і корегують магістральні напрямки.

Нарешті, п'ятий зріз – *екзистенціально-прогностичний*. Відомий факт: коли Нобелівський лауреат і філософ Б. Рассел почув, що 19 липня 1969 р. людина прибула до Місяця і зробила там маленький крок для однієї людини і великий крок для всього людства, він помітив, що хотів би бачити набагато більше мудрості у веденні справ на Землі, ніж розповсюджувати наші жорстокі й смертоносні суперечки на інші планети. Засвоєння космосу має життєве значний характер не лише для сьогодення, а в більшій мірі для нашого спільного майбутнього. Неможна прагнути засвоєння Всесвіту, не навівши лад на Землі, що знову ж таки підвищує значимість гідного морального стану людства у цілому. А звідси, базуючись на ідеях Г. Йонаса (2001), і можливі імперативи, що повинні обумовлювати існування міжнародного космічного права: по-перше, чини так, щоб наслідки твоєї діяльності узгоджувались з продовженням автентичного життя людей, Землі, Всесвіту; по-друге, чини так, щоб наслідки твоєї діяльності не були руйнівними для майбутньої можливості життя на Землі і у Всесвіті; по-третє, не завдавай шкоди умовам для беззастережного продовження існування на Землі і у Всесвіті.

**Висновки.** У ході дослідження показано, що філософія міжнародного космічного права є «служницею», яка виконує метатеоретичну рефлексію над граничними підґрунтями міжнародного

космічного права у наступних аспектах: по-перше, парадигмальному, де філософія права та філософія міжнародного права є її теоретико-праксеологічним фундаментом; по-друге, філософсько-антропологічному, де людина космічна або homo cosmicus є, з одного боку, визначальною інтуїцією, а з іншого – можливим вектором розвитку людства; по-третє, аксіологічному, де ціннісні установки

плідної взаємодії, справедливості, відповідальності базуються на теоретичних розробках К.-О. Апеля, Ю. Габермаса, Дж. Ролза, Г. Йонаса тощо; по-четверте, світоглядному, оскільки космічність, холістичність, синергійність сучасне бачення Землі й Всесвіту; по-п'яте, екзистенціально-прогностичному, поза яким неможливе турботливе ставлення до нашого спільного майбутнього.

## БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Декларація правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору. (1963, Грудень 13). *Генеральна Асамблея ООН*. Відновлено з [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_a31#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a31#Text)
- Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла. (1967, October 10). Відновлено з [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_480#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text)
- Поліщук Н. В. (2014). Філософсько-освітня концепція антропокосмізму та духовні перспективи існування людської цивілізації в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу. *Науково-теоретичний альманах Грани*, 17(12), 6-11. Retrieved from <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/761>
- Йонас, Г. (2001). *Принципи відповідальності. У пошуках етики для технологічних цивілізацій*. Київ: Лібра.
- Arguelles, D. de O., Palma, R. F., & Arêdes, R. A. G. S. (2019). The Doctrinal Genesis of Space Law as an Emergent Branch of Public International Law During the Cold War. *Naval War College Journal*, 25, 253-271. DOI: 10.21544/1809-3191.v25n1
- Bazaluk, O. (2010). *Philosophy of Education in the Light of New Cosmological Conception*. Kyiv: Kondor.
- Bazaluk, O. (2016). *The Theory of Evolution: From a Space Vacuum to Neural Ensembles and Moving Forward*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Bazaluk, O. (2022). Philosophy of the Cosmos for a Discursive “Thinking Through” of the Chronology of the Universe. *Philosophy and Cosmology*, 28. DOI: 10.29202/phil-cosm/28/1
- Besson, S., & Tasioulas, J. (2010). *The Philosophy of International Law*. New York: Oxford University Press.
- Cirkovic, E. (2021). The Next Generation of Internal Law: Space, Ice and The Cosmolegal Proposal. *German Law Journal*, 22, 147-167. DOI: 10.1017/glj.2021.4
- Diakovska, H., & Aliieva, O. (2020). Consequentialism and Commercial Space Exploration. *Philosophy and Cosmology*, 24. DOI: 10.29202/phil-cosm/24/1
- Dick, S. J., & Lupisella, M. L. (Eds.). (2010). *Cosmos and Culture: Cultural Evolution in a Cosmic Context*. Washington: NASA.
- Filho, J. M. (2013). Why a Philosophy of International Space Law? *International Institute of Space Law*, 5, 437-450.
- Halunko, V. (2019). Space Law: The Present and the Future. *Advanced Space Law*, 3, 30-47. DOI: 10.29202/asl/2019/3/3
- Halunko, V., & Didenko, S. (2019). Private International Space Law. Philosophical and Legal Factors of Approval by the World Community. *Philosophy and Cosmology*, 22, 16-23. DOI: 10.29202/phil-cosm/22/2
- International Space Law: United Nations Instruments*. (2017). New York: United Nations Office.
- Karcher, A. (2020). The Cosmos Considered as a Moral Institution. *Issues in Science and Theology: Nature – and Beyond* (pp. 261–280). Brussels: Springer. DOI: 10.1007/978-3-030-31182-7\_21
- Kerkonian, A. D. (Ed.). (2018). *Global Space Governance and the UN 2030 Agenda*. Montreal: Centre for Research in Air and Space Law.
- Krichevsky, S. (2017). Cosmic Humanity: Utopia, Realities, Prospects. *Future Human Image*, 7, 50-70.
- Krichevsky, S. (2018). Super Global Projects and Environmentally Friendly Technologies Used in Space Exploration: Realities and Prospects of the Space Age. *Philosophy and Cosmology*, 20, 92-105. DOI: 10.29202/phil-cosm/20/8
- Krichevsky, S. (2019). Cosmic Union of Communities: a New Concept and Technologies of Creating Cosmic Humanity. *Philosophy and Cosmology*, 22, 33-55. DOI: 10.29202/phil-cosm/22/4
- Krichevsky, S. (2020). Creation of a ‘Cosmic’ Human: Ideas, Technologies, Projects, Experience, Risks, Limitations, Prospects. *Future Human Image*, 13, 32-45. DOI: 10.29202/fhi/13/4
- Krichevsky, S., & Udartsev, S. (2019). Space State on Earth and Beyond: Philosophy, Models, Experience and Prospects. *Philosophy and Cosmology*, 23, 30-52. DOI: 10.29202/phil-cosm/23/4
- Last, C. (2018). Cosmic Evolutionary Philosophy and a Dialectical Approach to Technological Singularity. *Information*, 9, 78. DOI:10.3390/info9040078
- Ligor, D., & Matthews, L. J. (2022). *What a 1970s Philosophical Concept Can Teach Us about Space Governance*. Retrieved from <https://www.fastcompany.com/90749631/what-a-philosophical-concept-from-the-1970s-can-teach-us-about-outer-space-governance>
- Manoli, M., & Habchi, S. B. (Eds.). (2018). *Conflicts in Space and the Rule of Law*. Montreal: Centre for Research in Air and Space Law.
- Mozgin, W. (2020). An Anthropocentric Perspective in Posthumanist and Transhumanist Discourse. *Philosophy and Cosmology*, 25. DOI: 10.29202/phil-cosm/25/9
- Muliarchuk, Y. (2021). Cosmos Friendly Ethics: Home, Environment, Common World. *Philosophy and Cosmology*, 27. DOI: 10.29202/phil-cosm/27/5
- Nielsen, J. N. (2011). *The Moral Imperative of Human Spaceflight. Speech on the First 100 Years Starship Symposium on the 2nd of October 2011*. Retrieved from [https://www.academia.edu/4717162/Moral\\_Imperative\\_of\\_Human\\_Spaceflight](https://www.academia.edu/4717162/Moral_Imperative_of_Human_Spaceflight)
- Nielsen, J. N. (2015). *The Scientific Imperative of Human Spaceflight*. Retrieved from <https://www.centauri-dreams.org/2015/08/21/the-scientific-imperative-of-human-spaceflight/>
- Pylypenko, S., & Ivashchenko, O. A. (2022). Philosophical Discourse of the Earth. *Philosophy and Cosmology*, 28, 22-31. DOI: 10.29202/phil-cosm/28/2
- Rawls, J. (1999). *A Theory of Justice: Revised Edition*. Cambridge: Harvard University Press.
- Soroka, L. (2021). The Concept of ‘Cosmos’ in Philosophical and Legal Discourse. *Advanced Space Law*, 7, 73–83. DOI: 10.29202/asl/7/8
- Soroka, L., Danylenko, A., & Sokiran, M. (2022). Legal Issues and Risks of the Artificial Intelligence Use in Space Activity. *Philosophy and Cosmology*, 28. DOI: 10.29202/phil-cosm/28/4
- Vakoch, D. A. (Ed.) (2014). *Archeology, Anthropology, and Interstellar Communication*. Washington: NASA.

- Vashkevich, V., & Timashova, V. (2021). From Philosophy of Cosmos to Space Policy: Contemporary Issues and Trends. *Philosophy and Cosmology*, 26. DOI: 10.29202/phil-cosm/26/3
- Vidal, C. (2014). *The Beginning and the End: the Meaning of Life in a Cosmological Perspective*. Brussels: Springer.
- Vladlenova, I., & Kalnytskyi, E. (2022). Models of the Universe: Ontological and Physical Problems. *Philosophy and Cosmology*, 28. DOI: 10.29202/phil-cosm/28/4

## REFERENCES

- Arguelhes, D. de O., Palma, R. F., & Arêdes, R. A. G. S. (2019). The Doctrinal Genesis of Space Law as an Emergent Branch of Public International Law During the Cold War. *Naval War College Journal*, 25, 253-271. DOI: 10.21544/1809-3191.v25n1
- Bazaluk, O. (2010). *Philosophy of Education in the Light of New Cosmological Conception*. Kyiv: Kondor.
- Bazaluk, O. (2016). *The Theory of Evolution: From a Space Vacuum to Neural Ensembles and Moving Forward*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Bazaluk, O. (2022). Philosophy of the Cosmos for a Discursive 'Thinking Through' of the Chronology of the Universe. *Philosophy and Cosmology*, 28. DOI: 10.29202/phil-cosm/28/1
- Besson, S., & Tasioulas, J. (2010). *The Philosophy of International Law*. New York: Oxford University Press.
- Cirkovic, E. (2021). The Next Generation of Internal Law: Space, Ice and The Cosmolegal Proposal. *German Law Journal*, 22, 147-167. DOI: 10.1017/glj.2021.4
- Declaration of the Legal Principles of States' Activities in the Research and Use of Outer Space. (1963, December 13). *UN General Assembly*. Retrieved from [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_a31#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a31#Text)
- Diakovska, H., & Aliieva, O. (2020). Consequentialism and Commercial Space Exploration. *Philosophy and Cosmology*, 24. DOI: 10.29202/phil-cosm/24/1
- Dick, S. J., & Lupisella, M. L. (Eds.). (2010). *Cosmos and Culture: Cultural Evolution in a Cosmic Context*. Washington: NASA.
- Filho, J. M. (2013). Why a Philosophy of International Space Law? *International Institute of Space Law*, 5, 437-450.
- Halunko, V. (2019). Space Law: The Present and the Future. *Advanced Space Law*, 3, 30-47. DOI: 10.29202/asl/2019/3/3
- Halunko, V., & Didenko, S. (2019). Private International Space Law. Philosophical and Legal Factors of Approval by the World Community. *Philosophy and Cosmology*, 22, 16-23. DOI: 10.29202/phil-cosm/22/2
- International Space Law: United Nations Instruments*. (2017). New York: United Nations Office.
- Jonas, G. (2001). *The Principle of Responsibility. In Search of Ethics for Technological Civilizations*. Kyiv: Libra.
- Karcher, A. (2020). *The Cosmos Considered as a Moral Institution. Issues in Science and Theology: Nature – and Beyond* (pp. 261–280). Brussels: Springer. DOI: 10.1007/978-3-030-31182-7\_21
- Kerkonian, A. D. (Ed.). (2018). *Global Space Governance and the UN 2030 Agenda*. Montreal: Centre for Research in Air and Space Law.
- Krichevsky, S. (2017). Cosmic Humanity: Utopia, Realities, Prospects. *Future Human Image*, 7, 50-70.
- Krichevsky, S. (2018). Super Global Projects and Environmentally Friendly Technologies Used in Space Exploration: Realities and Prospects of the Space Age. *Philosophy and Cosmology*, 20, 92-105. DOI: 10.29202/phil-cosm/20/8
- Krichevsky, S. (2019). Cosmic Union of Communities: a New Concept and Technologies of Creating Cosmic Humanity. *Philosophy and Cosmology*, 22, 33-55. DOI: 10.29202/phil-cosm/22/4
- Krichevsky, S. (2020). Creation of a 'Cosmic' Human: Ideas, Technologies, Projects, Experience, Risks, Limitations, Prospects. *Future Human Image*, 13, 32-45. DOI: 10.29202/fhi/13/4
- Krichevsky, S., & Udartsev, S. (2019). Space State on Earth and Beyond: Philosophy, Models, Experience and Prospects. *Philosophy and Cosmology*, 23, 30-52. DOI: 10.29202/phil-cosm/23/4
- Last, C. (2018). Cosmic Evolutionary Philosophy and a Dialectical Approach to Technological Singularity. *Information*, 9, 78. DOI: 10.3390/info9040078
- Ligor, D., & Matthews, L. J. (2022). *What a 1970s Philosophical Concept Can Teach Us about Space Governance*. Retrieved from <https://www.fastcompany.com/90749631/what-a-philosophical-concept-from-the-1970s-can-teach-us-about-outer-space-governance>
- Manoli, M., & Habchi, S. B. (Eds.). (2018). *Conflicts in Space and the Rule of Law*. Montreal: Centre for Research in Air and Space Law.
- Mozgin, W. (2020). An Anthropocentric Perspective in Posthumanist and Transhumanist Discourse. *Philosophy and Cosmology*, 25. DOI: 10.29202/phil-cosm/25/9
- Muliarchuk, Y. (2021). Cosmos Friendly Ethics: Home, Environment, Common World. *Philosophy and Cosmology*, 27. DOI: 10.29202/phil-cosm/27/5
- Nielsen, J. N. (2011). *The Moral Imperative of Human Spaceflight. Speech on the First 100 Years Starship Symposium on the 2nd of October 2011*. Retrieved from [https://www.academia.edu/4717162/Moral\\_Impertative\\_of\\_Human\\_Spaceflight](https://www.academia.edu/4717162/Moral_Impertative_of_Human_Spaceflight)
- Nielsen, J. N. (2015). *The Scientific Imperative of Human Spaceflight*. Retrieved from <https://www.centauri-dreams.org/2015/08/21/the-scientific-imperative-of-human-spaceflight/>
- Polischuk, N. (2014). Philosophical-Educational Concept Anthropospace and Spiritual Prospects of Existence of the Human Civilization During the Epoch of Information-Highly Technological Progress. *Grani*, 17(12), 6–11.
- Pylypenko, S., & Ivashchenko, O. A. (2022). Philosophical Discourse of the Earth. *Philosophy and Cosmology*, 28, 22-31. DOI: 10.29202/phil-cosm/28/2
- Rawls, J. (1999). *A Theory of Justice: Revised Edition*. Cambridge: Harvard University Press.
- Soroka, L. (2021). The Concept of 'Cosmos' in Philosophical and Legal Discourse. *Advanced Space Law*, 7, 73–83. DOI: 10.29202/asl/7/8
- Soroka, L., Danylenko, A., & Sokiran, M. (2022). Legal Issues and Risks of the Artificial Intelligence Use in Space Activity. *Philosophy and Cosmology*, 28. DOI: 10.29202/phil-cosm/28/4
- Treaty on the Principles of Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, Including the Moon and Other Celestial Bodies*. (1967, October 10). Retrieved from [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_480#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text)
- Vakoch, D. A. (Ed.). (2014). *Archeology, Anthropology, and Interstellar Communication*. Washington: NASA.
- Vashkevich, V., & Timashova, V. (2021). From Philosophy of Cosmos to Space Policy: Contemporary Issues and Trends. *Philosophy and Cosmology*, 26. DOI: 10.29202/phil-cosm/26/3
- Vidal, C. (2014). *The Beginning and the End: the Meaning of Life in a Cosmological Perspective*. Brussels: Springer.
- Vladlenova, I., & Kalnytskyi, E. (2022). Models of the Universe: Ontological and Physical Problems. *Philosophy and Cosmology*, 28. DOI: 10.29202/phil-cosm/28/4